

Folkbildning och mänskliga rättigheter

Siv Wold- Karlsen

När folkbildningsrörelser engagerar sig för demokrati och mänskliga rättigheter innebär det en demokratisering och politisering av bildningen. När biblioteken engagerar sig för folkbildning, demokratiseras och politiseras biblioteksverksamheten. Folkbildning som begrepp och historisk företeelse ger dock artikelförfattaren en del bekymmer.

”Den gamla folkbildningstraditionens uppgifter när den var som bäst var inte kultur i och för sig utan att hjälpa till att forma självständigt tänkande och handlande medlemmar av ett medmänskligt samhälle”

Det är **Arne Skårman** som skriver detta, i bis 1972:17. I samma bis-nummer försvarar Birgitta Forsman folkbildning generellt och bibliotekens folkbildningsuppdrag speciellt.

De som anser att biblioteket endast ska vara en service-institution, skriver **Birgitta Forsman**, betraktar också folkbildning som något förlegat, omodernt och löjligt, men:

Jag tror att det finns ett oerhört stort behov av folkbildning, och då menar jag behov ur samhällets och hela världens synpunkt. En som har insett detta är Georg Borgström. Han har i flera år sagt, att det är alldeles nödvändigt med en genomgripande folkbildning. Vanliga människor måste bli mycket mer kunniga, mycket mera fria från fördomar för att kunna vrida tiden rätt igen.

Georg Borgström (1912-1990) var tvärvetenskapare med växtfysiologi, ekonomisk geografi och livsmedelsteknologi som huvudområden. Han har publicerat mängder av vetenskapligt och populärvetenskapligt material, och har varit en engagerad och kunnig kritiker av den gröna revolutionen.

Den gröna revolutionen startade på 1940-talet, finansierades av Rockefeller och Ford Foundations, och var tänkt som ett alternativ till sociala revolutioner. Om man snabbt kunde öka matvaruproduktionen,

mätta de hungrande och utrota världssvälten, då skulle också kraven på politiska och ekonomiska förändringar försvinna.

Omkring 1968 kom genombrottet för den gröna revolutionen, och man lyckades korsa fram supergrödor av ris och vete. Men de mångdubblade skördarna förutsatte mångdubblad förbrukning av vatten, och vatten är en bristvara. I länder där man provade ut den gröna revolutionen, kontrollerades dessutom vattentillgångarna av storgodsägare.

Konstgödselproduktionen, som också var en förutsättning för den gröna revolutionen, kontrollerades av USA-kapital.

I böcker som *Jorden – vårt öde: kan en permanent världshunger avväjas?* (1953) *Gränser för vår tillvaro* (1964) *Överflödets kris* (1966) *Flykt från verkligheten – fem föredrag om u-landsfrågan* (1969) pekar Borgström på att jordens resurser är begränsade. Vi kan inte satsa på evig tillväxt, och heller inte lösa världens matproblem med en bioteknologi som inte tar hänsyn till människor och miljö. Vad världen behöver är ekologi och rättvisa.

Norman Borlaug, växtförädlare och anhängare av den gröna revolutionen, argumenterade för att använda maten som ett medel för att upprätthålla lugn, ordning och Pax Americana. Den norska Nobel-kommittén övertygades av Borlaugs fredsargument, och 1970 gav man honom Nobels fredspris för den gröna revolutionen. Men den gröna revolutionen ledde inte till att de fattiga och hungrande fick mer mat, endast till att de rika kunde frossa mer, skriver Hartvig Sætra i PaxLexikon, 1979. Borlaug fick

fredspriset men Borgström fick rätt, och Borlaug blev en av ”kapitalismens glömda hjältar”.

Nu har den gröna revolutionen återuppstått som kapitalismens räddare ur miljökrisen. På World Economic Forum 2008 argumenterade gruppen Business Alliance Against Chronic Hunger för en grön revolution kopplad till produktion av biobränsle. Det som på 1960-talet skulle mätta människor ska nu föda bilismen.

Av detta kan vi kanske lära att affärsvärlden behöver mer folkbildning, och/eller att vi haft för stora förväntningar på folkbildningen: Med dess hjälp ska tiden vridas rätt och hela världen bli ett medmänskligt samhälle.

Folkbildning och mänskliga rättigheter

Folkbildning har bidragit till att skapa ett mänskligare och mera demokratiskt samhälle. Inte minst i egen folkrörelse-regi har folkbildning varit ett viktigt verktyg när människor, som individer och kollektiv, har gått från att vara undersåtar till att bli medborgare. Som Arne Skårman tror jag därför att demokratiseringen, samspelet mellan folkbildning och folkstyre, var, är och förblir det bästa och viktigaste i folkbildartraditionen.

Birgitta Forsman skriver om samhällets och hela världens behov av folkbildning; jag håller med. Vi behöver mer internationalism i folkbildning, flera internationella perspektiv, kontakter och samarbete, och inte minst bör medborgarskap och medborgerliga rättigheter vidgas i riktning världsmedborgarskap och mänskliga rättigheter.

I ett informationshäfte från EU-upplysningen läser jag att alla som är medborgare i ett EU-land också är EU-medborgare. Det är en formell utvidgning av medborgarskapet som snarare hotar än främjar demokrati och mänskliga rättigheter. EU river gränser EU-staterna emellan, men bygger samtidigt en allt högre gränsmur omkring EU. Inom EU finns det icke-medborgare som kan ha botten och arbetat hur länge som helst i EU-området utan att erkännas (fulla) sociala och politiska rättigheter. Som Viking-Line och Vaxholm/Laval-domarna (från december 2007) visar, främjar EU dessutom olikabehandling EU-medborgare emellan. Principen om likabehandling och samma lön för samma arbete, gäller inte längre, och EU:s principiella hållning är: Det är fint med demokratiska rättigheter, bara de anpassas och underordnas företagets affärsintressen.

Mänskliga rättigheter är, i lika hög grad som medborgerliga rättigheter, socialpolitiska konstruktioner. Såväl franska revolutionens som FN:s deklamationer om mänskliga rättigheter är politiska beslut, och när folkbildningsrörelser engagerar sig för demokrati och mänskliga rättigheter, innebär det en demokratisering och politisering av bildningen. När biblioteken engagerar sig för folkbildning, demokratiseras och politiseras biblioteksverksamheten.

I sin 1972-artikel diskuterar Birgitta Forsman beskyllningarna att folkbildning på biblioteken innebär att biblioteksbrukarna utsätts för påverkan och indoktrinering:

För det första vill jag då säga att man måste göra en distinktion mellan att påverka i en viss åsiktensriktning och att påverka till aktivitet och kritik. Det är framförallt det senare jag tycker är väsentligt. Men sen måste jag ju säga att jag har ingenting emot en indoktrinering som syftar till godhet och medmänsklighet.

I bis 2008:1 ställs tre frågor om folkbildning, och den första är: Hur definierar du folkbildning idag?

Mitt försök till svar på vad jag tror folkbildning kan och bör vara är: En god blandning av vetenskap och politik; en möjlighet att förhålla sig kritiskt och kunna ifrågasätta, utan att förfalla till värdenihilism och passivitet.

Kritisk aktivism är vad som skiljer

(min idealbild av) folkbildning från (min niddbild av) allmänbildning och vuxenutbildning: Allmänbildning tenderar att bli ytlig och ointressant, eftersom den förutsätter att man kritiskt tar till sig vissa sociokulturella värderingar.

Vuxenutbildning tenderar att bli instrumentell, eftersom den huvudsakligen syftar till att göra oss anställningsbara.

Folkbildning är inte synonymt med allmänbildning, och kan heller inte reduceras till vuxenutbildning. Folkbildning behövs, både som begrepp och praktik, så på den andra bis-frågan, om folkbildning är ett användbart begrepp, svarar jag ja. Fast det är definitivt inte ett lätthanterligt begrepp. Varken folk eller bildning är entydiga begrepp, och det blir inte enklare av att vi sätter ihop det till folkbildning. Att det är ganska komplicerat, visar sig bland annat i att det är så svårt att översätta folkbildning till andra språkområden. Själv lyckas jag knappt översätta det till norska.

Bildning och upplysning

Jag tror det svenska folkbildning handlar om är universellt och allmängiltigt och finns i olika former världen över. Samtidigt tror jag den svenska folkbildningen är rätt unik, inte minst på grund av treenigheten: folkrörelser-folkbildning-biblioteksverksamhet.

Från och med 1912 kunde folkrörelsernas studiebibliotek få statligt stöd, förutsatt att de tillhörde en riksomfattande organisation med minst 20.000 medlemmar samt var öppna och gratis för alla. Att ABF bildades samma år, berodde därför i hög grad på att man ville säkra studiebiblioteken statligt stöd. 1912 styrdes svenska kommuner enligt principen: Ju mer pengar desto fler röster. Mellan 1907 och 1918 fanns det en 40-gradig skala som gav de rikaste 40 röster var, medan de fattigaste inte hade några röster alls. 1869-1907 hade skalan varit 100-gradig, och innan 1869 fanns inget tak alls. De rikaste, och även deras firmor och bolag, kunde ha hur många röster som helst. På 1860-talet sitter bröderna Dickson, som blivit rika på att skövla skog i Värmland och Norrland, i Göteborgs stadsfullmäktige med nästan två tusen röster var. Samtidigt bedriver de välgörenhet, bygger bostäder och

upprättar bibliotek, Dicksonska folkbiblioteket, huvudsakligen för arbetarklassen.

Arbetar- och nykterhetsrörelserna ansåg att biblioteken var en samhällsuppgift, men av goda skäl var de ovilliga att låta aktiesällskapet svenska kommuner överta all biblioteksverksamhet.

1921 fick Sverige allmän och lika rösträtt. Både kvinnor och män fick rösta, och ingen kunde längre ha mer än en röst, fast fortfarande fanns det ekonomiska rösträtthinder. Först 1945 fick de som gått konkurs eller var beroende av socialhjälp, behålla rösträtten.

1931, när ABF:s norska syskonorganisation AOF grundades, hade Norge sedan 1898 haft allmän rösträtt för män, och sedan 1913 också för kvinnor; någon graderad rösträtt hade man aldrig haft, och 1935 kom den första bibliotekslagen.

Biblioteksverksamhet blev därför aldrig någon folkrörelse-sak på samma konkreta sätt som i Sverige, där ju folkrörelse-biblioteken länge fungerade parallellt med de kommunala.

ABF är förkortning för Arbetarnas Bildningsförbund. Bildning heter på norsk dannelselse, men AOF är förkortning för Arbeidernes Opplysningsforbund, inte för Arbeidernes Dannelsesforbund, och folkbildning heter på norsk folkeopplysning.

Dannelselse ger mig så starka vett-och-etikett associationer att jag inte ens kommit på tanken att sätta ihop det med folk, men i en intervju med Ali Esbati, där han jämför svenska/norska folkrörelser/folkebevegelser, läser jag: *I begge landene har folkebevegelsene, og da særlig arbeiderbevegelsene, vært sentrale bærere av kunnskap, kultur og dannelselse. De organiserte folkelige bevegelsene har alltid hatt en idé om "folkbildning" – folkedannelselse – i ordets rette, bokstavelige forstand. Kanskje litt mer uttalt i Sverige.* (Morgenbladet, 22 februari 2008)

Folkeopplysning/Folkbildning

Historiskt-ideologiskt hör folkeopplysning ihop med upplysningen, inte minst Diderot och encyklopedin verkar det som. Många uppslagsverk finns det i Norge, och arbetarrörelsen har dessutom gett ut sina egna, alternativa lexikon: Arbeidernes leksikon på 1930-talet, PaxLeksikon på 1980-talet.

Folkbildning hänger väl mer

ihop med tysk romantik och bildningstradition, med Humboldt och hans universitets- och bildningsideal: Det fria studievalet och den fria folkbildningen, med arbetsformer som seminariet och studiecirkeln. Folkrörelserna hävdade att de behövde sina studiecirkelbibliotek av samma skäl som universiteten behöver sina forskningsbibliotek: Biblioteken är ett nödvändigt redskap för ett fritt och självständigt kunskapssökande.

Intervjun med **Ali Esbati** ingår i en artikel-serie om kulturen, folket och eliterna, som tidningen *Morgenbladet* publicerade februari-mars 2008.

Helge Jordheim, som intervjuas om den tyska bildningstraditionen, säger bland annat:

Som så väldigt mye annet i tysk historie, har også dannelsen et janusansikt, dels som et opphav til Tysklands viktigste bidrag til verdenskulturen, dels som en av mange veier som leder inn i nasjonalsosialismen. Fordi tyske intellektuelle og egentlig hele det

tyske borgerskapet valgte dannelse og kultur over politikk, sto de maktløse overfor nasjonalsosialismen.

Upplysningen har också ett janusansikte, och västvärlden har med ohygglig lätthet förenat upplysningsidéer med kolonialism och rasistiska massmord.

Folk är heller inget enkelt begrepp.

När **Valfrid Palmgren** 1911 lade fram sitt förslag till svensk bibliotekspolitik, ville hon ersätta folkbibliotek med allmänna bibliotek. Hon ville ha bort ordet folk eftersom det hade fått en bibetydelse av proletariat, som det nog tyvärr kommer att behålla. Samtidigt skriver hon uppskattande om biblioteken, public libraries, i USA som gjort det till sin uppgift att fostra det amerikanska folket till goda medborgare.

Palmgren besöker USA i början av 1900-talet. På slutet av 1800-talet hade man här infört registreringslagar och rösträttstest som syftade till att de farliga och obildade klasserna inte skulle få medverka i valen. Lagarna

och testen drabbade stadsproletariatet i nordstaterna och Mellanvästern, men värst och längst drabbades afroamerikaner i sydstaterna. Folk har många dimensioner, klassnations- och rasmässiga, och kan både inkludera och exkludera

1914 antog Sveriges riksdag en utlänningslag som definierade zigenare som icke önskvärda i landet, och därmed utdefinierade och exkluderade man romer-zigenare från den svenska folkgemenskapen. Lagen upphävdes först 1954, och då hade nazismens sätt att definiera och utdefiniera folk, gjort de tyska folkorden suspekta och svåränvändbara.

Också på skandinaviska balanserar folk-orden mellan att inkludera och exkluderar: folkhem och folkpension, dansk folkeparti och folkpartiet-liberalerna. En folklig politiker är bättre än en populistisk, pöbel är negativt och populär är okej.

Sammansättningar som folkbibliotek och folkbildning uppfattar jag som så inkluderande att också det rika och mäktiga folket som

Studiecirkel i Larv 1940. Foto från Bildarkivet, Västergötlands museum

samlas på World Economic Forum-möten omfattas. Också de har rätt till folkbildning, fast de tackar kanske nej, och tycker att en bra utbildning och lite borgerlig allmänbildning är mer än tillräckligt.

Bildning ett icke-begrepp?

Bildning och folkbildning I bis 1983:1-2, som är ett specialnummer om folkbildning och folkbibliotek, tar Lena Johannesson upp förhållandet mellan bildning, folkbildning och utbildning. Hon hävdar att man i Sverige helst talar om utbildning, och måste man säga något om bildning så talar man hellre om folkbildning än om allmänbildning, eftersom allmänbildning misstänks vara ett klasstecken, jämförbart med etikett och något som bör dämpas istället för att uppmuntras.

25 år senare, i radio-programmet Filosofiska rummet, hävdar **Göran Greider** att idag är bildning ett icke-begrepp. Bildningen försvann någorlunda gång på 1960-talet, och de bildade klasserna har nu ersatts av den kreativa klassen.

Men parallellt med Filosofiska rummet, vårvintern 2008, pågick en intern-borgerlig kulturdebatt i radioprogrammet Obs! Här stod marknadsliberalism mot kulturkonservatism, och man kunde höra kulturkonservativa tala om värdet av att ha nycklarna till Jerusalem, Aten och Rom. I DN kunde man läsa att bildning är det finaste man kan äga, och i GP (10. januari 2008) försvarade och förklarade kulturminister **Lena Adelsohn Liljeroth** regeringens politik, och journalisten **Gabriel Byström** kommenterade:

Statens ansvar är främst att se till att kulturarvet bevaras för framtida generationer. Det är en enkel prioritering att snarare säkra omhändertagandet av värdefulla föremål än att låta vuxna få betrakta dessa "gratis".

Mångfaldsmål, yttrandefrihetsmål, demokratimål, kulturens egenvärde – allt sådant försvinner i horisonten när kulturministern prioriterar.

Bildningsideal

I bis 1983:1-2 diskuterar man bildningsideal, och **Thorbjörn Holmgren** skriver om Drömmen om ett marmorskimrande Hellas. I den drömmen fanns det mycket

pietetsfull omvårdnad av kulturarvet, men liten förståelse för nymodiga kulturyttringar som film, jazz, modern konst och socialrealistisk arbetarlitteratur. Många folkbildare, skriver Holmgren, kunde se tillbaka på en barndom i välbeställda bondehem, mera sällan i torparstugor eller statarlängor. På deras kartor fanns därför antikens Hellas, Goethes Weimar – och Hazelius Skansen, eftersom det var den gamla bondekulturen som fick representera det svenska kulturarvet. Kulturarvet definierades framförallt som den stora, tidlösa och allmänmänskliga konsten, och vägen till Platons Aten var kort, men vägen till samtida metropoler som Berlin, Paris – och Stockholm, var desto längre.

I radioprogrammet 2008 tar **Göran Greider** också upp ABF:s antika bildningsideal och hävdar att det var en katastrof, inte minst för kunskapsförstärkt autodidakter som ville förhålla sig till sin egen tid, och kanske själva uttrycka sig i litteratur och konst.

Svenska folkbildare på 1920- och 1930-talet förhöll sig kallsinnig inför människornas egen lust att skapa, inför amatörverksamheter av olika slag, skriver **Thorbjörn Holmgren**, men fackföreningspressen publicerade vardagsskildringar skrivna av amatörförfattare, och folkrörelsebiblioteken fortsatte att köpa in och låna ut socialt och politiskt engagerad litteratur.

Det norska AOF, som började sin verksamhet på 1930-talet, arbetade mycket med amatörteater, förmedlade film och spelade in film, arrangerade konstutställningar, arbetade med radio och hade, förutom studiecirkel och kvällsskolor, en Socialistisk Dagskole och uppgiften att vara en del av arbetarnas socialistiska klasskamp.

Det är troligt att AOF:s, lika lite som ABF:s kultursyn var särskilt avantgardistiskt, men det finns ju annat än (fin)kultur att hämta i den gamla folkbildningstraditionen. Folkrörelserna må ha varit kulturkonservativa, men i demokratifrågor har de varit en avantgarde.

I bis 1983:1-2, skriver **Kåge Karlsson** om den tidiga nykterhetsrörelsen och dess interna demokrati, som blev normgivande också för andra folkrörelser:

Den var en i grunden demokratisk rörelse. Alla hade rösträtt och lika

värde – unga och gamla, kvinnor och män, fattiga och välbesuttna.

Demokrati och folkbildning

När den första godtemplarlogen bildades i Göteborg 1879, saknade kvinnor det som kallades politisk rösträtt = rösträtt till riksdagens andra kammare. Män fick rösta i riksdagsval om de var äldre än 21 år och hade en årsinkomst på minst 800 och en förmögenhet på minst 1000. I kommunala val fick även kvinnor rösta, om de var förmögna och ogifta, gifta kvinnors pengar och röster tillhörde deras män. Första kammaren valdes indirekt, via kommunerna, och för att vara valbar måste man vara man, rik och äldre än 35. För första kammaren var reserverad för bildningens och förmögenhetens företrädare, och det var först på 1930-talet man tog bort kravet på förmögenhet. Om/när kravet på bildning försvann, vet jag inte, men 1971 försvann hela första kammaren, och Sverige fick en enkammarriksdag.

1976 får vi en kommunal rösträttsreform. Man behöver inte längre vara svensk medborgare för att få rösta i kommunal- och landstingsval; det räcker med att ha bott tre år i landet. Samtidigt ändras kriterierna för biblioteksersättning. Författare behöver inte längre vara svenska medborgare för att deras böcker, om de lånas ut på biblioteken, ska generera biblioteksersättning. Författarna kan också skriva på vilket språk de vill, och biblioteken förväntas köpa in litteratur på många olika språk. Det råder enighet om att tillgång till bibliotek och folkbildning är en mänsklig rättighet som tillkommer alla, också flyktingar och invandrare, oavsett nationalitet och medborgarskap.

Det här är reformer och praxisändringar som jag tror hjälper till att förvandla medborgerliga till mänskliga rättigheter. Det är bra reformer, och det är reformer som endast är möjliga när vi inser att människovärde och mänskliga rättigheter handlar om politik, inte om metafysik. Att behandla mänskliga rättigheter som metafysiska abstraktioner är borgerlig allmänbildning. Att försöka praktisera rättigheterna är politisk folkbildning.

1899 diskuterade den svenska riksdagen en utvidgning av rösträtten, och hr. Waldenström redde ut

skillnaden mellan människovärde och medborgarvärde:

Rösträtt kan inte grundas på människovärdet som är lika hos alla, hos man och kvinna, hos rik och fattig, hos gammal och ung. Rösträtt kan bara grundas på medborgarvärdet.

Det värdet kan bl.a grundas på förmögenhet, t.ex förmågan att skaffa sig en inkomst på 800 kronor. Det är alltså inte de 800 kronorna i sig som är viktiga, utan den personliga förmågan att skaffa sig en sådan inkomst som skulle vara en mätare på medborgarvärdet.

1945 frikopplas rösträtten från det ekonomiska medborgarvärdet; också de som lever på socialbidrag får rösta, och medborgarrätt heter inte längre pengar.

1948 får vi FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, ett vackert försök på att göra oss till världsmedborgare med rättigheter som går utöver dem vi eventuellt har som medborgare i en nationalstat. 1949 kommer Unescos biblioteksmanifest, som universaliserar vår rätt till folkbildning, och samma år får vi en svensk biblioteksutredning som betonar bibliotekens betydelse för demokratin. Sedan 1988 får också de som omyndigförklaras behålla rösträtten, och 2008 vill Marie Söderquist ta ifrån oss rösträtten, om vi är oss så obildade att vi är oförmögna att svara rätt på valforsknarnas enkätfrågor. I samband med valen 2006 gick forskarna ut och frågade: "Under mandatperioden 2002-2006 har vi i Sverige haft en socialdemokratisk enpartiregering". Är det här påståendet sant eller falskt? 52% svarade att påståendet är falskt, 48% att det är sant, och Söderqvist kommenterar i Expressen, 30 januari 2008:

Allvarligt talat: Ska vi ha allmän rösträtt? Jag vill inte att människor

som inte vet vad de röstar på ska bestämma vem som ska styra landet. Borde inte minimikravet på den som tillåts gå och lägga sin röst på regeringen vara att vederbörande faktiskt vet vem som styr landet?

Marie Söderqvist säger inte hur hon vill plocka bort de ovärdiga från röstlängderna, men här finns det ju historiska exempel att lära av. USA har haft en lång, och effektiv tradition av att plocka bort dem som inte bör få rösta. I Italien på 1890-talet höjde man kraven på såväl formell utbildning som ekonomisk förmögenhet, och man gjorde det som en del i en anti-socialistisk lagstiftning. I England och Irland kunde man, så sent som fram till 1949, få en extra-röst om man hade en universitetsexamen.

Test som syftar till att skilja bildade från obildade har en tendens att utgå ifrån en enfaldig kunskapssyn, en tro på att det finns korrekta svar också på frågor som: Vem styr landet? Eller: Vad gör Sveriges riksdag? – där det korrekta svaret enligt frågekonstruktörerna är: Sveriges riksdag stiftar lagar.

Bibliotek och folkbildning

Den tredje folkbildningsfrågan i bis 2008:1 är: Vilken roll anser du att folkbiblioteken bör, ska eller redan har i folkbildningen? Jag anser att alla bibliotek (inte bara folkbiblioteken) bör, ska och delvis redan har en roll i folkbildningen. Jag tror också att biblioteken måste ta ett gemensamt folkbildningsansvar, om folkbildningen ska kunna överleva och vidareutvecklas. Ett viktigt område för gemensamt folkbildningsansvar kan vara universitetens tredje uppgift. Universiteten ska ju, förutom att forska och undervisa, också sprida information om forskning och

forskningsresultat till hela samhället, och här är väl alla bibliotek lämpliga informationspridare och folkbildare.

Ett annat område är offentlig information, tillgången till politiska beslut, lagtexter, förarbeten till lagtexter, myndighetsbeslut osv. Jag försöker följa ett EU-direktiv, samt förstå hur EU-lagstiftningen fungerar, och i samband med detta har jag bett alla om hjälp: folkbibliotek, universitetsbibliotek och European Documentation Center, EU-upplysningen, EuropaDirekt Jag har också fått hjälp, god och kunnig hjälp samt vägledning i hur jag på egen hand ska kunna hitta och förstå bättre.

Folkbildningen har fungerat hur bra som helst, men också goda och professionella hjälpare går bet när informationssystemen är felkonstruerade, och det är de. Åtminstone den delen av informationssystemen som står till allmänhetens förfogande är så illa gjorda att det inte ens går att följa EU-direktivens vandrings i beslutssystemen. Sen får vi väl tro att EU-kommissionen för internt bruk har ett fungerande system, för hur skulle kommissionen annars kunna hålla reda på alla sina tagna beslut.

Varför gör då EU-kommissionen på detta viset? Det kan ha något att göra med att man har ett osäkert och oavklarat förhållande till offentlighetsprincipen, men det kan också hända att man bara inte har tänkt på det, eller inte förstätt hur systemet tar sig ut i ett brukarperspektiv. Oavsett varför det är som det är, anser jag att här har alla bibliotek, och även institutioner som EU-upplysningen och EuropaDirekt, ett folkbildningsansvar också gentemot EU-kommissionen. Den behöver upplysas om att systemen inte fungerar; kanske också få några goda råd om hur det kan och bör fungera.

Andersson, Bo: *Folkbildning i perspektiv. Studieförbunden 1870-2000.* (1980)

Gustavsson, Bernt: *Bildningens väg.* (1991)

Gustavsson, Bernt: *Bildning i vår tid.* (1996)

Gustavsson, Per, Rydquist, Lars, Lundgren, Åke: *Mera ljus! Socialdemokratins kultursyn fram till andra världskriget.* (1979)

Kjellberg, Knut: *Själskultur.* (1922)

Leander, Sigfrid: *Folkbildning och folkföreläsningar. Ur en folkbildares tänkebok. Folkbildningsstudier och föreläsningshistoria 1800-1975.* (1978)

Lundkvist, Sven: *Folkrorelserna i det svenska samhället 1850-1920.* (1977)

Nerman, Ture: *Studiecirkeln. Historik kring ett halvsekelminne.* (1952)

Olsson, Oscar: *Folkets bildningsarbete.* (1912)

Olsson, Oscar: *Bildningssynpunkter.* (1914)

Sandler, Rickard: *Mångfald eller enfald? Tal och artiklar till ABF:s 25-årsjubileum.* (1937)

Sundgren, Per: *Kulturen och arbetarrörelsen. Kulturpolitiska strävanden från August Palm till Tage Erlander* (2007)